

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ: НОВІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

© Матвійшин В.Є., 2011

У світовій та вітчизняній літературі все частіше зустрічаються праці щодо так званого «сталого» розвитку економіки та суспільства. Етимологія походження даного терміна пов'язується з розвитком вчення В.Вернадського про ноосферу і відповідно появою триєдиної концепції сталого еколого-соціально-економічного розвитку. Узагальнення цієї концепції були зроблені всесвітніми саммітами ООН, за участі понад 180 країн світу, багатьох міжнародних організацій та провідних учених, у 1992 р. в Ріо де Жанейро та у 2002 р. в Йоханесбургу. Таким чином, нова концепція системно поєднала три головні компоненти сталого розвитку суспільства: економічну, природоохоронну і соціальну [1].

Загалом, сталий розвиток (англ. - *Sustainable development*) можна визначити як розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь реалізовувати свої власні потреби [2]. Вплив даної Концепції на розвиток світової економіки доводить той факт, що у рейтингу оцінювання індексу глобальної конкурентоспроможності, який щорічно проводиться Всесвітнім Економічним Форумом, починає розраховуватись так званий показник сталої конкурентоспроможності країни (англ. - *The Sustainable Competitiveness Index*).

В Рейтингу Глобальної Конкурентоспроможності 2011-2012 рр. Україна займає 82-е місце із загальним балом в 4,00. За підсумками 2007 р. Україна пододала межу у 3 000 дол. ВВП / на душу населення і перейшла на нову стадію розвитку економіки. У результаті економіка стала належати у більшій мірі від факторів підвищення ефективності [3 , с.31]. Країна має досить низькі результати у своїй групі за трьома з чотирьох базових складових конкурентоспроможності, зокрема найбільші відставання спостерігаються за компонентами «якість державних і приватних установ» і «розвиток фінансових ринків» [3, с. 21]. У порівнянні із попереднім роком Україна покращила свій рейтинг у Глобальному індексі конкурентоспроможності за 2011-2012 рр. на 7 позицій, що свідчить про поступовий вихід вітчизняної економіки з кризи.

У оцінюванні Всесвітнім Економічним Форумом показника сталої конкурентоспроможності країни оцінювались п'ять напрямів, а саме: розвиток людського капіталу, сформованість ринкових умов, рівень технологій та інновацій, екологічна політика та стан фізичного середовища [1, с.63]. З врахуванням впливу індексу сталого розвитку на індекс глобальної конкурентоспроможності країни Україна втратила 2 позиції, зайнявши 84-е місце. Погіршення позицій у рейтингу свідчить про недостатньо ефективну політику сталого розвитку в Україні.

Галузь енергетики є стратегічною галуззю розвитку економіки будь-якої країни як з позиції економічної ефективності, так і з позиції забезпечення енергетичної безпеки держави. В контексті вищезгаданої Конвенції сталий розвиток галузі повинен відбуватись у напрямку задоволення економічних, соціальних та екологічних потреб суспільства.

У економічній сфері розвиток галузі повинен бути орієнтований на оптимальне використання обмежених ресурсів та застосування природо- , енерго- і матеріалозберігаючих технологій для створення потоку сукупного доходу, який би забезпечував принаймні збереження (не зменшення) сукупного капіталу (фізичного природного, або людського), з використанням якого цей сукупний дохід створюється. Аналізуючи процеси розвитку економіки та енергетики, можна стверджувати, що саме масштаб споживання енергії і визначає ступінь економічного благополуччя країни.

З погляду екології, сталий розвиток енергетичної галузі має забезпечити цілісність біологічних і фізичних природних систем, їх життєздатність, від чого залежить глобальна стабільність усієї біосфери. Особливого значення набуває здатність таких систем самооновлюватися й адаптуватися до різноманітних змін, замість збереження в певному статичному стані або деградації та втрати біологічної різноманітності. Серед основних завдань:

- збереження й раціональне використання природних ресурсів, включаючи енергоресурси;
- мінімізація й запобігання негативному впливу виробничих циклів на навколишнє середовище (землю, повітря, воду й екосистеми);

- консультації та партнерство з місцевими співтовариствами й громадськістю взагалі з екологічних питань, оскільки від грамотного та відповідального управління екологічними впливами енегогенеруючих підприємств багато в чому залежить стан навколишнього середовища міст і сіл, що розташовані поблизу підприємств.

Соціальна складова орієнтована на людський розвиток, на збереження стабільності суспільних і культурних систем, на зменшення кількості конфліктів у суспільстві. Як потужна в Україні галузь, енергетика забезпечує ринок праці великим числом робочих місць із стабільним заробітком та гарантованими соціальними виплатами. Людина має стати не об'єктом, а суб'єктом розвитку. Вона повинна брати участь у процесах формування своєї життєдіяльності, прийнятті й реалізації рішень, контролі за їх виконанням. Важливе значення для забезпечення цих умов має справедливий розподіл благ між людьми (зменшення так званого GINI-індексу), плюралізм думок та толерантність у стосунках між ними, збереження культурного капіталу і його розмаїття, насамперед спадщини не домінуючих культур. Пріоритети в царині корпоративної соціальної відповідальності енергопідприємств пов'язані з особливою роллю енергетики в суспільно-економічному розвитку країни та забезпеченні добробуту українських співгромадян, а також з особливим характером діяльності компаній: завдяки підприємствам енергетичної галузі мільйони громадян одержують світло й тепло; фінансовий потенціал й управлінський досвід є цінним ресурсом для розвитку регіонів, у яких розташовані підприємства енергетичної галузі. Корпоративна соціальна відповідальність цих підприємств – це філософія довгострокового та стійкого розвитку компанії, яка дозволяє гармонійно інтегрувати успішний бізнес із базовими загальнолюдськими цінностями й пріоритетами національного розвитку.

Деякі вчені наголошують на необхідності збалансованості та системного узгодження всіх трьох складових [1]. Зокрема, взаємний зв'язок соціальної та екологічної складових в енергетиці приводить до необхідності збереження однакових прав сьогодишніх і майбутніх поколінь на використання природних ресурсів, зокрема, палива та енергоносіїв. Адже проблема забезпечення української економіки енергоносіями - одна з найболючіших. Газ, нафта, вугілля і навіть електроенергію доводиться імпортувати. Щорічно на це витрачається близько 8 млрд. дол., на що йде 2/3 всього товарного експорту. Дефіцит енергоносіїв тягне за собою шлейф тяжких наслідків: недобір урожаю, систематичне відключення населених пунктів від електропостачання, політичні конфлікти тощо. Тому проблема дефіциту та збереження для майбутнього енергоносіїв вимагає нагального рішення.

Взаємодія соціальної та економічної складових передбачає досягнення справедливості при розподілі матеріальних благ між людьми й надання цілеспрямованої допомоги бідним прошаркам суспільства. Тут велику роль відіграє соціальна відповідальність підприємств енергетичної галузі, благодійні пожертвування яких повинні бути спрямовані на рішення соціальних проблем і/або підтримку вразливих соціальних груп, а також – у виняткових випадках – конкретних людей, які опинилися у важких життєвих обставинах. На деяких енергокомпаніях розроблено і впроваджено Регламент здійснення добродійності, що забезпечує чітке бачення цілей і форм добродійності та встановлює процедури ухвалення рішення щодо запитів на надання благодійної допомоги [4].

Взаємозв'язок природоохоронної та економічної складових потребує вартісної оцінки техногенних впливів на довкілля. Мова йде, зокрема, про використання атомних електростанцій. Як відомо, уряди Швейцарії та Німеччини прийняли рішення припинити експлуатацію всіх атомних електростанцій до 2022 р. Мораторій був оголошений у зв'язку з аварією на японській АЕС в результаті безрезневого землетрусу. Таке рішення викликало значний резонанс у цілому світі.

Вирішення завдань збалансованості та системного узгодження всіх трьох складових сталого розвитку в електроенергетиці — найголовніший виклик сьогодення не тільки для українського уряду, але й для світової спільноти, авторитетних міжнародних організацій та всіх прогресивних людей світу.

к

1. Світовий Центр даних з геоінформатики та сталого розвитку / Інтернет-ресурс: адреса доступу: <http://wdc.org.ua/uk/services/ukraine-sd> 2). Schwab K. *The Global Competitiveness Report 2011-2012* / Klaus Schwab, Xavier Sala-i-Martin, Robert Greenhill // 2011 World Economic Forum. - Geneva, Switzerland 2011. 3). *Звіт про конкурентоспроможність України 2009: назустріч економічному зростанню та процвітання*. Фонд економічного зростання. – Женева: Швейцарія: Всесвітній Економічний Форум, 2009. – 230 с. 4). *Політика ДТЕК у сфері корпоративної соціальної відповідальності (КСВ)* / Інтернет-ресурс: адреса доступу: <http://www.dtek.com/library/>